

## **ЛИНГВИСТИЧНИ И МЕТОДИЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ ПРИ РАБОТА В ЧАСОВЕТЕ ПО ПРОФИЛИРАНА ПОДГОТОВКА**

**(български език XI – XII клас)**

**Проф. д-р Ангел Петров**

*Софийски университет „Св. Климент Охридски“*

**Резюме.** В първата част на статията се анализират лингвистични и методически проблеми при преподаването на български език в двата модула за профилирана подготовка в XI и в XII клас на средното училище – „Езикът и обществото“ и „Езикови употреби“. Целевите, съдържателните и технологическите характеристики на учебния процес се интерпретират, като се има предвид ролята на обучението по български език да бъде основа за развиване на езиковедската, комуникативната и общата култура на учениците в завършващите фази на гимназиалното образование. Във втората част на статията се предлагат идеи за конкретни педагогически решения на занятията по профилирана подготовка.

**Ключови думи:** обучение по български език; профилирана подготовка по български език; книжовен български език; диалект; професионален говор; езикови функции

Профилираната подготовка по български език в XI и XII клас на средното училище се организира и се осъществява в рамките на два учебни модула – „Езикът и обществото“ и „Езикови употреби“. Матрицата на всеки от модулите е разработена в отделна учебна програма със съответните нормативни изисквания към методологията и образователната философия на педагогическия дискурс, към целите, учебното съдържание и специфичните методи и форми за оценяване постиженията на обучаваните лица (Учебни програми 2018).

Профилираната подготовка по български език е предназначена за ученици с филологически способности и интереси в областта на езика и на литературата, с творчески заложби и чувствителност към естетическите ценности, с развит езиков усет и нагласи за занимания с проблеми на речевото общуване и на художествените реалности. Такава подготовка предполага обучаваните лица целенасочено да усъвършенстват способностите си за критическо мислене, да развиват своята функционална компетентност и да издигат на

по-високо равнище езиковата, комуникативната и общата си култура. Не на последно място, подготовката в профилираните занятия по български език осигурява възможности за отлични „стартови“ позиции за зрелостници, които са решили да продължат образованието си във висши учебни заведения с хуманитарен профил.

Двата модула на профилираната подготовка по български език отразяват два взаимно свързани проблемни кръга в полето на взаимоотношенията между явленията *език* (естествен език, български език, общонароден български език, съвременен български книжовен език) и *комуникация* (речево общуване, езикова интеракция, размяна на информация в социален контекст).

Условно определеният като първи модул – „Езикът и обществото“ – насочва вниманието към релацията между езикови структури (книжовен език, диалект, професионален говор, билингвизъм, многоезичие и др.) и обществени феномени (сфери на общуване, социални характеристики на комуникантите, езикова ситуация, мултикултурна среда и др.). Основните ядра на учебното съдържание са заимствани от предметната област на съвременната социолингвистика и показват, от една страна, възможностите на българския език да бъде инструмент на комуникацията, който търпи въздействие от обществените явления, и от друга страна, самият той да влияе върху развитието на обществото преди всичко в културно и образователно отношение.

В първия модул акцент се поставя върху *теоретични сведения* за езика и за неговите взаимоотношения със структурите на обществото и произтичащите от тези релации изводи за модификации в езика и за промени в обществото. Тук аспектите на общуването се характеризират от различни гледни точки – лингвистична, социолингвистична, психолингвистична и текстолингвистична. Засягат се въпроси, важни за историята на езика и за съвременното му състояние, които са обект на изследване от споменатите научни лингвистични дисциплини. В учебното съдържание на първия модул на преден план изпъкват проблемите на книжовния език като престижна форма на съществуване на общонародния български език.

Както беше посочено, в модула се поставят и важни въпроси, свързани със съвременното състояние и с историческия развой на българския език. Операционализира се понятието за *езикова ситуация*, като диференциалните му признаци се изясняват в съпоставителен план с признаците на известното на учениците от предишни учебни периоди понятие *комуникативна ситуация*. Разграничават се екстралингвистични условия на общуването (функционална сфера, обстановка – официална и неофициална, условия на общуването – време и място, ролеви модели на участниците в общуването и др.) от паралингвистични условия на устното общуване (жестове, мимики, изражения на лицето, пози на тялото и др.). Засегнати са и някои теми от развитието на българския език в исторически план – основни процеси в развой на българския език и тенденции

в състоянието на съвременния български книжовен език. Такива са делото на светите братя Кирил и Методий и на техните ученици, появата и развитието на двете български азбуки, значението на глаголицата и на кирилица за духовното битие на българите и на целия славянски свят, оформянето на българския книжовен език през Възраждането и след Освобождението и др. Темата за българския език в съвременната мултикултурна среда поставя проблемите на обучението в профилираната подготовка в днешния езиков (европейски и световен) контекст, насочва вниманието към мястото на съвременния български книжовен език в европейското многоезично семейство и към ролята на българския език да бъде мост на приятелство и сътрудничество между различни народи и култури на стария континент и по света. С оглед на развиването на социалната и на социокултурната компетентност на учениците, завършващи средно образование, в учебното съдържание на профилираната подготовка по български език са включени съдържателни центрове, свързани с информация за етикета и за протокола в публичното общуване. Целта е зрелостниците да познават особеностите на етикета според разнообразните комуникативни ситуации, както и характеристиките на държавния и на международния протокол.

Както става ясно от прегледа на съдържателните ядра на първия езиков модул на профилираната подготовка, през целия курс на обучение вниманието се насочва към овладяването на необходимите за ученика *знания* за ролята на езика в общественото развитие и за влиянието на обществото върху *езиковите структури*. Тази обучаващо лингвистична по своята същност теоретична информация има за подрастващите както конкретно образователна, така и общокултурна стойност. Тя дава възможност в съзнанието на учениците да се концептуализират диференциалните признаци на сложното понятие *естествен човешки език*, който по своята същност е психологическо, социално и културно явление. За да не се превърне обаче обучението по български език в първия профилиращ модул в микромодел на академично преподаване на научна лингвистична информация, в програмата е предвидено по отделните теми да се разработват и проблеми, свързани с четене от учениците на техни и на чужди текстове, като се прави оценка на прочетеното във връзка с успешно постигнатата комуникативна цел. Тази задача е особено важна в контекста на представеното учебно съдържание, защото нейното решаване означава работата на езиковите занятия да бъде ориентирана и към анализ и интерпретиране на текстове, в които проблемите с употребата на езика намират комплексно приложение.

Вторият модул – „Езикови употреби“ – обхваща ключови проблеми на лингвистичната прагматика. Вниманието се насочва към общуващия човек (говорещ и пишещ) и към неговите индивидуални опции да разменя информация, да въздейства и да влияе чрез езика, да изразява емоции, да дава оценки и пр. За да има резултат участието му в комуникативните процеси, той трябва да познава добре особеностите на комуникативните ситуации и на функциите

на езика, да разполага с богат запас от словесни действия, да умее да прилага ефективно разнообразни речеви стратегии (в устна и в писмена форма), да създава свои и да чете критично чужди текстове в разнообразни социални контексти, вкл. и в дигитална среда.

Във втория модул водещи са сведенията за начините на използване на езика в различни комуникативни контексти. Като основно изпъква понятието *успешност на речевото общуване*. Централно място тук заемат сведенията за начините и средствата, с чиято помощ езикът се превръща за учениците в инструмент на активно мислене и на ефективно говорене и писане. Без специално да се споменава терминът *дискурс*, в часовете по български език за профилирана подготовка на практика се работи върху овладяване на умения за създаване и за възприемане на комуникативни продукти (дискурси), които включват както процеса на езикова употреба в конкретен социален контекст – речево поведение на общуващите, така и текста – резултата от използването на езика. Учениците достигат до убеждението, че комуникацията е успешна, когато смисловите, структурните и езиковите характеристики на използваните текстове са съобразени с обществените условия, в които се осъществява размяната на информация, и когато са функция на познанието на общуващите хора за света, на социалния им статус, на целите, които искат да постигнат, на психологическите и на възрастовите им характеристики. Това, на което се учат обучаваните лица в рамките на втория модул от профилираната подготовка, са основно умения от два типа: адекватно да възприемат и да разбират разменяните при общуването сведения; да създават правилна и уместна реч, като осмислят зависимостите между речево поведение и качества на текстовете. Овладяването на такива умения е процес, който включва системна учебна работа, свързана с анализ на текстове (дискурси), която може да бъде представена чрез следния алгоритъм: дейности по определяне спецификата на предаваната и на приеманата информация; характеризиране на особеностите на участниците в общуването; посочване на комуникативните цели на участниците в общуването; проучване на жанровите характеристики на възприеманите и на създаваните текстове (дискурси); характеризиране на особеностите на езиковите средства, които изграждат материалната основа на текстовете (дискурсите). Именно усъвършенстваните чрез обучението по български език в профилираната подготовка *умения* за резултатно речево общуване (вж. в учебните програми: разграничава факторите на комуникацията; подбира уместна речева стратегия; използва основни словесни действия и др.) са крайна цел на образователните въздействия, чрез които обучаваните лица имат реални шансове да се превърнат в компетентни комуникатори. Другите елементи от учебното съдържание, които имат информативни функции, като понятията *комуникативна ситуация*, *езикови функции*, *речеви стратегии*, *словесни действия* и др., са с инструментална стойност за постигане на набелязаната цел.

От направените изводи за доминиращите съдържателни ядра в двата модула следва заключението, че докато чрез първия от модулите вниманието се насочва към развиване и усъвършенстване предимно на *езиковедската компетентност* на завършващите средно образование, то чрез втория модул се създават учебни условия за развиване и усъвършенстване на *комуникативната, стратегийната и дискурсна компетентност* на учениците. Така посредством работата в профилираната подготовка по български език се създават реални предпоставки за цялостно интелектуално и социално израстване на младата личност.

Различната функционална насоченост на учебната информация в двата модула на профилираната подготовка по български език за XI и XII клас на средното училище създава предпоставки за различни начини на планиране, организация и осъществяване на учебен процес в рамките на всеки от модулите. В изложението, което следва, се дават идеи и се представят разсъждения, отнасящи се до различни методически модели за преподаване на отделни функционални, структурни и съдържателни елементи на педагогическата парадигма. Вниманието се насочва към отношението между цели, учебно съдържание и дидактическа технология, когато като обект на обучение бъдат представени определени фрагменти от уроци в рамките на отделните модули.

*Модул I: „Езикът и обществото“*

*Тема на урока:* Книжовният език и другите форми на съществуване на езика

*Нови термини:* жаргон, диалект, професионален говор

*Видове уроци:* 1 час за нови знания, 2 часа за упражнения

*Образователни цели:*

- да се овладеят знания за общонародния български език и за неговите основни форми на съществуване;
- да се актуализират стари знания за същността и функциите на книжовния език като представителна форма на общонародния български език;
- да се припомнят основни характеристики на книжовния български език – норми, правила, стилове, кодификация;
- да се овладеят знания за лингвистичните и комуникативни явления диалект, жаргон и професионален говор;
- да се развият способности за разграничаване формите на съществуване на езика – книжовен език, диалект, жаргон, професионален говор;
- да се усъвършенстват умения за целесъобразно използване на всяка от формите на съществуване на езика в подходящи за тях комуникативни ситуации;
- да се развият умения за редактиране на допуснати грешки при официално общуване под влияние на диалект или жаргон;
- да се осмисли ролята на съвременния български книжовен език за развитието на обществото.

*Методически коментар*

Лингвистичната информация, представена в урока в минимизирана форма, е ексцерпирана от предметните области на науките „Съвременен български книжовен език“, „Българска диалектология“, „Социolingвистика“. Както е известно, особеностите на книжовния български език нееднократно са били вече обект на внимание през предходни години на курса на обучение по български език в средното училище. Като нов елемент в работата на профилираната подготовка се предлага информация за отношението между книжовен език и диалекти, между книжовен език и жаргон, между книжовен език и професионални говори. Предлаганите учебни сведения намират тук своето място, защото е преценено, че след като вече са усвоили нормите и правилата на съвременния български книжовен език (книжовен езиков стандарт), за учениците е важно да се запознаят и с другите разновидности на общонародния език, да получат информация за техните функционални и езикови особености, за сферите на разпространението им, да ги разпознават като лингвистични и комуникативни феномени. Трябва да се отбележи, че познаването на тези не книжовни форми на съществуване на езика е важно за общокултурното израстване на младите хора, но на езиковите занятия учениците трябва да бъдат убеждавани, че употребата им не е препоръчителна (а в определени случаи дори е недопустима!), освен в конкретни специализирани контексти (например, когато предметът, целите и условията на общуването допускат употребата на съответните езикови средства, а именно: за диалекта и жаргона в неофициална обстановка, по въпроси на битовото общуване, с близки хора, роднини, приятели и пр.).

По време на урока на учениците се представят три основни информационни блока.

*Първият информационен блок* включва сведения, които вече са били обект на овладяване от страна на учениците през предишни учебни периоди:

- за формите на съществуване на общонародния български език (съвременен български книжовен език в устна и в писмена форма; диалекти; професионални говори);

- за признаците на книжовния български език (богатство и обработеност на изразните средства от различни езикови равнища – фонетично, лексикално, граматично; общозадължителни кодифицирани норми, осигуряващи единство в начините на говорене и писане; обособени групи от езикови средства, предпочитани в отделни сфери на общуване – стилове);

- за видовете книжовни норми и съответстващите им езикови правила (фонетични, граматични, лексикални, морфологични, правописни, правоговорни, пунктуационни и др.).

*Вторият информационен блок* включва нови за учениците сведения:

- за същността и функциите на диалекта (разновидност на общонародния български език; езикова система с некодифицирани норми; средство за устно

битово общуване в рамките на определено населено място или географска област);

- за видовете диалекти според различни делитбени критерии (според изговора на променливо *я*; според изговора на *ъ* и др. );

- за разликите между българския книжовен език и българските диалекти (в областта на фонетиката, на граматиката и на лексиката).

*Третият информационен блок* включва също нова информация:

- за същността на жаргона и на професионалния говор (видове социални диалекти; средство за общуване между хора с еднакви или сходни личностни и социални характеристики – възраст, образование, професия, интереси);

- за функциите на жаргона и за ситуациите на общуване, в които употребата му не е препоръчителна, но е допустима (при неофициално битово общуване между близки хора и приятели; за привличане вниманието на събеседниците; за да стане ясна принадлежността на говорещия към определена общност; за да се предизвика експресия; за да се създаде комичен ефект, като се пародира нечие поведение и др.);

- за функциите на професионалния говор и за ситуациите на общуване, в които употребата му е допустима (при разговори върху професионални теми между специалисти от различни области на знанието и на обществената практика).

Теоретичните сведения по посочените въпроси от учебното съдържание стават обект на работа с помощта на различни методически въздействия, като се отчита фактът дали информацията се припомня, или се овладява под формата на ново знание.

Логично е първият информационен блок да бъде разработен дедуктивно, основно с участието на учениците, чрез самостоятелна работа и много препратки към сведения, с които те вече са се запознавали – за спецификата на книжовния език, за неговите норми, правила и функционални стилове. Може да бъде използван подход, при който отделни обучавани лица с предварително поставени задачи да демонстрират пред класа в синтезирана форма основното от информацията за книжовния език и за неговите признаци. Както е известно, централната задача на цялостния курс на езиково образование в средното училище е свързана с решаването на проблеми на езиковата култура на подрастващите и това прави изучаваната в урока проблематика изключително актуална в края на последния образователен училищен период.

Поради голямата степен на непознатост на информацията и повишеното количество на нови термини е препоръчително вторият и третият информационен блок да се преподават индуктивно с основно участие на преподавателя, който с елементи на лекционно изясняване да въвежда информационните ядра и да представя връзките и взаимоотношенията между новите понятия – *териториални диалекти, жаргон, професионален говор*. За по-голяма прегледност и яснота на изказа могат да се използват презентации, в подготовка

та на които предварително да бъдат включени проявили интерес към проблематиката ученици.

Актуализацията на теоретични знания за съвременния български книжовен език функционално се обвързва с дейности по отработването на умения за адекватно използване на езика в речевата практика. Това може да стане с решаването на конкретни задачи, като например следните:

– *Кога е задължителна употребата на средствата на книжовния български език? Дайте примери.*

– *Кои граматични, лексикални, правописни, правоговорни и пунктуационни правила на българския книжовен език познавате?*

– *Посочете примери за правописни и пунктуационни грешки, които допускате вие и ваши съученици в писмени работи по български език и литература.*

– *Направете компютърен списък на най-често срещани езикови грешки, които различни хора – ученици и възрастни – допускат в речевата практика.*

– *Посочете начините за редактиране на отклоненията от книжовните норми.*

По време на занятията практическата работа с езика при развиване на уменията на учениците да използват правилно и целесъобразно средствата на българското книжовно слово се осъществява в две посоки:

– започва се с анализ на нормативните изисквания за приложение на определено книжовно правило, след което се изпълняват упражнения за конструиране на изрази, в които езиковото правило е спазено;

– започва се с упражнения за редактиране на допуснати в текстове езикови грешки, след което се прави извод за нарушеното правописно правило и се концептуализират диференциалните признаци на съответната книжовна норма.

Затвърдяването на получените като следствие от работата с втория и с третия информационен блок знания може да стане посредством изпълняване на практически дейности, свързани с решаването на учебни задачи, като например следните:

– *Кои са формите на съществуване на общонародния български език?*

– *Познавате ли родния си диалект? Дайте примери за диалектни изрази в областта на фонетиката, на граматиката и на лексиката.*

– *Запишете книжовните съответствия на посочените примери.*

– *Каква е ролята на диалекта за разкриване особеностите на литературни герои, които живеят в селска среда?*

– *Посочете три жаргонни изрази. Кога ще бъде допустимо и кога няма да е уместно да бъдат използвани в речевата практика?*

Финалът на уроците включва обобщаване на основните признаци на изучените нови езикови явления с оглед осмисляне на тяхната същност, структурни, езикови особености и специфика на използването им. Изводите могат да се оформят в следната последователност:

- *диалект, жаргон, професионален говор – форми на съществуване на българския език с ограничена сфера на използване;*
- *отношение между книжовен език и диалект, книжовен език и жаргон, книжовен език и професионален говор;*
- *комуникативни ситуации, в които употребата на диалектни и жаргонни изрази не е препоръчителна, но е допустима; функции на диалектните изрази и на жаргонните изрази в такива ситуации;*
- *комуникативни ситуации, в които употребата на диалектни изрази и на жаргонни изрази е недопустима.*

*Модул II: „Езикови употреби“*

*Тема на урока: Функции на езика*

*Нови термини: експресивна функция, апелативна функция, поетическа функция, комуникативна функция, метаязикова функция, фатична функция*

*Видове уроци: 1 час за нови знания, 2 часа за упражнения*

*Образователни цели:*

- *да се актуализират стари знания за същността на езика като сложно психологическо, социално и културно явление;*
- *да се овладеят знания за понятието езикова функция – предназначение на езика да служи за удовлетворяване на различни човешки потребности;*
- *да се осмисли информация за различни класификации на езиковите функции според различни делитбени критерии;*
- *да се изградят умения за разграничаване на езиковите функции в зависимост от техните характеристики – експресивна, апелативна, поетическа, комуникативна, метаязикова, фатична;*
- *да се осмисли връзката между езикови функции и речево поведение на общуващите в комуникативния акт.*

*Методически коментар*

Основна цел на обучението в профилираната подготовка по български език във втория модул – „Езикови употреби“, се свежда до следното: учениците да овладяват езикови знания и да развиват комуникативни умения, свързани с употребата на езика като средство за размяна на информация, за споделяне на мисли и чувства, за осъществяване на социални контакти, за изграждане на ценности. Тази цел може успешно да се реализира в педагогическия дискурс, като обучаваните лица системно работят върху осмисляне на функциите, с които езикът реализира своя комуникативен потенциал в речевата практика, като се учат успешно да изпълняват различни по съдържание, структура и езикови особености речеви действия, като овладяват употребата на разнообразни речеви стратегии за постигане на оптимален комуникативен ефект.

Методическата рамка на уроците за езиковите функции и тяхното „превъплъщаване“ в учебно съдържание по български език в средното училище

обхваща два основни проблемни кръга – *съдържателни особености* и възможни *технологични решения*.

Анализът на информационните аспекти на разглежданите уроци започва с разсъждения относно същността и предназначението на *езиковите функции* в комуникативния процес. Понятието *функция* е познато на учениците от обучението по учебните дисциплини от природо-математическия цикъл в средното училище. Тук се добавят някои социални характеристики на функциите, за да се уплътни понятието за *езикова функция* – предназначение на езика да удовлетворява човешки потребности – за размяна на информация, за осмисляне на опит, за трупане на знания, за изразяване на емоции и т.н. Подчертава се, че основна за езика е *комуникативната функция*.

Информацията за видовете класификации на езиковите функции може да се представи чрез поредица от компютърни презентации, изготвени от отделни ученици като поставени преди часовете по български език самостоятелни задачи. Необходимо е преподавателят да е работил предварително с тези ученици и да е насочил вниманието им към подходящи научни източници на информация и като е поставил ограничителни линии за минимизация на съдържанието с оглед на психологопедагогическата целесъобразност при представяне на теоретичните сведения.

*Тема на първата презентация:* информативна, експресивна и социална езикова функция:

- информативна функция – предназначение на езика да осигурява фактическа информация;
- експресивна функция – предназначение на езика да изразява емоционални състояния на общуващите;
- социална функция – предназначение на езика да дава сведения за социалните връзки между общуващите лица.

*Тема на втората презентация:* езикови функции според британския учен М. А. Халидей:

- идеационна функция – предназначение на езика да се използва за конструиране на идеи, мисли, човешки опит;
- междуличностна функция – предназначение на езика да служи за осъществяване на социални контакти между хората;
- текстова функция – предназначение на езика да е в основата за изграждане на устни и писмени текстове.

*Тема на третата презентация:* езикови функции според Р. Якобсон:

- експресивна функция – предназначение на езика да изразява сведения за емоционалното състояние на говорещото лице;
- апелативна функция – предназначение на езика да въздейства върху възприемащото лице и да осъществява промяна в съществуващото състояние на фрагмент от действителността;

– поетическа функция – предназначение на определени езикови средства да предизвикват вниманието чрез създаване на впечатление за засилена образност;

– комуникативна функция – предназначение на езика да представя факти, предмети, явления;

– метаезикова функция – предназначение на езика да поставя акцент върху спецификата на кода, т.е. дали езикът, който се използва при общуването, е един и същ;

– фатична функция – предназначение на езика да установява дали връзката между общуващите протича нормално, или има проблеми при контакта.

Дискусията върху информацията от трите презентации протича под формата на беседа, като трудните за възприемане и за осмисляне понятия и съответните им научни термини се изясняват с помощ от страна на учителя или чрез справки с речник на лингвистичните понятия. В зависимост от условията на конкретната педагогическа ситуация – особености на училището и на класа – преподавателят може сам да прецени върху коя част от предлаганата информация да постави акцент и коя част да разгледа като периферна. Важно е обаче в края на проведените уроци да се направят изводи за същността и разновидностите на основните езикови функции (според класификацията на Р. Якобсон) и да се отчете релацията между функциите на езика и начините за ефективното използване на словото в комуникативните процеси.

Дейностите по отработване на умения за осъществяване на езиковите функции в речевата практика могат да бъдат организирани около работа с текстове, в които употребата на езикови средства на практика реализира действието на конкретна езикова функция, която учениците трябва да идентифицират и да коментират нейната същност и езиковите ѝ реализации. Идеи за такъв подход в работата по време на уроците се предлага в Учебник 2019, в който след откъс от разказа „Шибил“ на Йордан Йовков се поставят следните задачи:

– *Каква представа добивате за героите от разказа (бея и Велико кехая), като имате предвид тяхното речево поведение?*

– *Коя езикова функция се реализира в текста, за да се получи специфичният „кинематографичен“ ефект при изобразяване на събитията?*

– *Каква е стилистичната функция на повторението на една от репликите на бея (Какъв юнак! Какъв хубавец!)?*

– *Посочете конкретни изразни средства, чрез които се осъществяват експресивната и апелативната функция на езика в текста.*

– *Какви други функции на езика (освен вече посочените) откривате в текста? Дайте примери.*

– *Анализирайте въздействието върху читателите, което предизвикват художествените образи на Шибил и на Рада (Учебник 2019, 21 – 22).*

## ЛИТЕРАТУРА

УЧЕБНИ ПРОГРАМИ, 2018. Учебни програми по български език и литература за профилирана подготовка. Сайт на МОН, 2018 г.  
УЧЕБНИК 2019. Ангел Петров, Мая Падешка, Мариана Балинова. *Български език XI – XII клас. Профилирана подготовка. Модул „Езикови употреби“*. София, КЛЕТ България.

## REFERENCES

UCHEBNI PROGRAMI, 2018. *Uчебni programi po balgarski ezik i literatura za profilirana podgotovka*. Sayt na MON, 2018 g.  
UCHEBNIK 2019. Angel Petrov, Maya Padeshka, Mariana Balinova. *Balgarski ezik XI – XII klas. Profilirana podgotovka. Modul „Ezikovi upotrebi“*. Sofia: KLET Bulgaria.

## LINGUISTIC AND METHODOLOGICAL PROBLEMS WHEN WORKING IN PROFILED PREPARATION CLASSES (Bulgarian language XI – XII grade)]

**Abstract.** The first part of the article analyzes linguistic and methodological problems in the teaching of the Bulgarian language in the two modules for profiled preparation in the XI and XII grades of secondary school – “Language and Society” and “Language Uses”. The objective, content and technological characteristics of the learning process are interpreted, taking into account the role of Bulgarian language learning to be the basis for developing the linguistic, communicative and general culture of students in the final phases of high school education. In the second part of the article, ideas are proposed for specific pedagogical solutions for classes on profiled preparation.

**Keywords:** training in Bulgarian language; profiled training in the Bulgarian language; literary Bulgarian language; dialect professional speech; language functions

✉ **Prof. Dr. Angel Petrov**  
Publons: ABA – 6485 – 2020  
Faculty of Slavonic Studies  
University of Sofia  
15, Tsar Osvoboditel Blvd.  
1504 Sofia, Bulgaria  
E-mail: anpet@slav.uni-sofia.bg